مىللەتنىڭ گۈللىنىشى ئۈچۈن ـ قەھرىمانلار، قۇربانلار شەجەرىسى

مەڭگۈ ئالدىدا ئاتاكىغا ئۆتىدىغان ياخشى ساقچى بۇلۇك

شىنخۇا ئاگېنتلىقى، كۆكخوت تېلېگرامىسى (مۇخبىر لىيۇ يىدې) بىرىنچى سەپتىكى خىزمەت ئورنىدا سادىقلىق بىلەن مەسئۇلىيەتنى زىممىسىگە ئېلىپ، ئىجتىھات بىلەن ئىشلەپ ۋەزىپىسىنى ئادا قىلىپ، جىددىي، قىيىن، خەتەرلىك، ئېغىر ۋەزىپىلەردە ھەمىشە ئالدىدا ئاتاكىغا ئۆتۈپ، كۆپ قېتىم ھاياتىنىڭ خەۋپىكە ئۇچرىشىغا قارىماي جىنايەت گۇماندارىنى تۇتقان... ئۇ خىزمەتداشلىرىنىڭ نەزەرىدىكى «جان تىكىپ ئىشلەيدىغان يىگىت»، ئۆزىگە ئوخشاش ساقچى بولۇپ ئىشلەۋاتقان خوتۇننىڭ قەلبىدىكى نەمۇنىلىك ئۇلگە، ئۇ دەل جىنايەت گۇماندارىنى تۇتۇش جەريانىدا باتۇرلارچە قۇربان بولغان خەلق ساقچىسى بۇلۇك.

بۇلۇك 1969 ـ يىلى ئىچكى موڭغۇل ئاپتونوم رايونى باۋتو شەھرىنىڭ چەت ـ يىراق چارۋىچىلىق رايونىدىكى ئاددىي موڭغۇل ئائىلىسىدە تۇغۇلغان. ئۇ 1990 ـ يىلى ئەسلىدىكى جامائەت خەۋپسىزلىكى چېگرا مۇداپىئە قىسمىدىن چېكىنگەندىن كېيىن، نۇرغۇن جايدىكى جامائەت خەۋپسىزلىكى ئورگىنىدا ۋەزىپە ئۆتىگەن، ئەڭ ئاخىردا كۆكخوت شەھەرلىك جامائەت خەۋپسىزلىكى ئىدارىسى يۇچۇەن رايونلۇق شۆبە ئىدارىسى جىنايى ئىشلار ساقچى چوڭ ئەترىتى 3 ـ ئوتتۇرا ئەترىتىنىڭ يېتەكچىسى بولغان.

2007 ـ يىلى 5 ـ ئاينىڭ 16 ـ كۈنى، يۇچۇەن رايونىدا بىر قەبھە دېلو يۈزىبېرىپ، بىر جىنايەت گۇمانىدارى ئۇچ ئادەمنى ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈپ، بىر ئادەمنى ئۇرۇپ يارىدار قىلىپ قېچىپ كەتكەن. خەلق ساقچىلىرى زىيارەت قىلىپ تەكشۈرۈش ئارقىلىق، ئەڭ قىسقا ۋاقىت ئىچىدە جاڭ لەنتۇكنى جىنايەت گۇمانىدارى دەپ بېكىتكەن ھەم ئۇنىڭ ئۆيىنى قورشۇالغان. خەلق ساقچىلىرى كۆرگەن جاڭ لەنتۇك بىر خەنجەرنى ئېلىپ، بىر تەرەپتىن پۇلاڭلىتىپ، بىر تەرەپتىن جېنىنىڭ بارىچە: «كىم كىرسە شۇنىڭغا جېنىمنى تىكىپ قويىدۇم!» دەپ ۋارقىرىغان.

كونترولۇقنى يوقاتقان جىنايەت گۇمانىدارى ئالدىدا، نەق مەيدان قوماندانلىق گۇرۇپپىسى ساپاسى ياخشى، ماھارىتى كۈچلۈك تۆت خەلق ساقچىسنى تاللاپ زەربىدار گۇرۇپپا تەشكىللەشنى قارار قىلغان. «ئىدارە باشلىقى، مەن باراي!» بۇلۇك تەشەببۇسكارلىق بىلەن تەلەپ قىلغان. نەق مەيداندىكى خىزمەتدىشى چېن چىڭخۇانىڭ ئەسلەپ بېرىشچە، ئۇ بۇلۇكنىڭ بۇنداق قىلغىنىدىن ئازراقمۇ ھەيران قالمىغان، ئۇ بۇلۇك بىلەن بىرلىكتە ئون يىلغا يېقىن كۆرەش قىلغان، ھەر قېتىم ۋەزىپە ئىجرا قىلغاندا بۇلۇك ئەڭ ئالدىدا ماڭغان.

زەربىدار گۇرۇپپا قۇرۇلغاندىن كېيىن، دەرھال نەق مەيدانغا كىرگەن. جىنايەت گۇمانىدارىنىڭ دىققىتىنىڭ چېچىلغانلىقىدىن پايدىلىنىپ، بۇلۇك بىرىنچى بولۇپ ئېتىلىپ بېرىپ، جاڭ لەنتۇكنىڭ خەنجەر تۇتقان قولىنى پۇتۇن كۈچى بىلەن چىڭ تۇتۇۋالغان. دەل شۇ چاغدا، قان چاچراپ چىققان. ئەسلىدە، جاڭ لەنتۇكغا ئېتىلغان دەقىقىدە، بۇلۇكنىڭ سول قولتۇقىدىكى ئارتېريە تومۇرىنى قارشى تەرەپ پۇلاڭلاتقان خەنجەر تېشىۋەتكەن. ئىككىنچى كۈنى، بۇلۇك قان كۆپ چىقىپ كەتكەنلىكتىن، 38 يېشىدا ھاياتىنى تەقدىم قىلغان.

«بۇلۇك خىزمەتتە باتۇر، قورقماس يولۇاسقا ئوخشايتتى!» چېبىڭ چىڭخۇا مۇنداق دېدى: «بۇنداق مسالىلار ناھايىتى كۆپ، بىر قېتىم يۇچۇەن رايونىدا قورالغا چېتىلىدىغان دېلو يۈزبەرگەن، تۇتۇش ھەرىكىتىدە، بۇلۇك بىرىنچى بولۇپ ئېتىلىپ بېرىپ، قورال تارتىۋېلىش، بويسۇندۇرۇش ھەرىكىتىنى بىراقلا پۈتتۈرۈپ، ناھايىتى قالتىس ئىش قىلغان».

بۇلۇك ساقچى بولغان 18 يىلدا، ئىلگىرى ـ كېيىن بولۇپ 1000دىن ئارتۇق جىنايى ئىشلار دېلوسىنى پاش قىلىشقا قاتنىشىپ، 300دىن ئارتۇق جىنايەت گۇمانىدارىنى تۇتقان. بۇلۇك قۇربان بولغاندىن كېيىن، ئىنقىلابىي قۇربان، ئاپتونوم رايون بويىچە مۇنەۋۋەر كومپارتىيە ئەزاسى، مەملىكەت بويىچە جامائەت خەۋپسىزلىكى سىستېمىسىدىكى 1 ـ دەرىجىلىك قەھرىمان نەمۇنىچى دەپ تولۇقلاپ ئېتىراپ قىلىنغان.

2008 ـ يىلى 5 ـ ئاينىڭ 19 ـ كۈنى، جاڭ لەنتۇكغا كۆكخوت شەھەرلىك ئوتتۇرا خەلق سوت مەھكىمىسى تەرىپىدىن بىرىنچى سوتتا قەستەن ئادەم ئۆلتۈرۈش جىنايىتى بىلەن ئۆلۈم جازاسى بېرىلگەن.

«ساقچى 012642»، بۇ بۇلۇك قۇربان بولۇشتىن بۇرۇن ئىشلەتكەن ساقچى نومۇرى ئىزنىكى. بۇگۈنكى كۈندە، بۇ ساقچى نومۇرى ئىزنىكىنى ئۇنىڭ خوتۇنى سو لىيەنخۇڭ تاقىدى. ئۇ كۆكخوت شەھەرلىك جامائەت خەۋپسىزلىكى ئىدارىسى يۇچۇەن رايونلۇق شۆبە ئىدارىسى شياۋجاۋ ئالدى كوچىسى ساقچىخانىسىنىڭ خەلق ساقچىسى، بۇلۇك قۇربان بولغاندىن كېيىن، ئۇ ھەر ۋاقىت ئېرىنىڭ سۆز ـ ھەرىكىتىنى ھەرىكەت مىزانى قىلىپ، خىزمەت قانچە جاپالىق، قانچە قىيىن بولسىمۇ ئالدىدا مېڭىپ كېلىۋاتىدۇ.

«بۇ ساقچى نومۇرى ئىزنىكىنى مەن مەخسۇس تەشكىلگە ئىلتىماس سۇنۇپ ئالغان. ئۇنى تاقسام، مەندە بىر خىل كۆچ پەيدا بولىدۇ» دېدى سو لىيەنخۇڭ قەتئىيلىك بىلەن.

ئالتاي ـ ئۈرۈمچى يۇقىرى سۈرئەتلىك يولىدا ئىش ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى

(بېشى 1 ـ بەتتە)

S21 ئالتاي ـ ئۈرۈمچى تاشيولى بېيتۈن شەھىرىدىن باشلىنىپ، بۇرۇلتوقاي ناھىيەسى، ۋۇجيا ـ چۈ شەھىرى، سانجى خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستىدىن ئۆتۈپ، ئۈرۈمچى شەھىرىدە ئاخىرلىشىدۇ، ئومۇمىي ئۇزۇنلۇقى 342.538 كىلومېتىر، چۆل ۋە قوملۇقنى كېسىپ ئۆتىدىغان يول بۆلىكىنىڭ ئۇزۇنلۇقى 150 نەچچە كىلومېتىر. يۇقىرى سۈرئەتلىك يول ئۆلچىمى بويىچە قۇرۇلۇش قىلىنىدىغان بولۇپ، 2022 ـ يىلى 8 ـ ئاينىڭ ئاخىرىدا قۇرۇلۇشنى تاماملاش پىلانلاندى. تۇر ئىككى قارارغا بۆلۈپ يولغا قويۇلىدۇ، 1 ـ قارارلىق قۇرۇلۇش خۇاڭخۇاگوۋ ـ ئۈرۈمچى بۆلىكى بولۇپ، ئاساسىي لىنىيەنىڭ ئۇزۇنلۇقى 229.188 كىلومېتىر، بۇلتۇر 12 ـ ئايدا قۇرۇلۇش باشلانغان؛ 2 ـ قارارلىق قۇرۇلۇش ئالتاي ـ خۇاڭخۇاگوۋ بۆلىكى.

S21 ئالتاي ـ ئۈرۈمچى تاشيولى ئاپتونوم رايونىنىڭ «13 ـ بەش يىل»لىق يېرىك پىلانىدىكى رامكا يول تورىنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمى بولۇپ، شىمالغا قاراپ قۇربانتوڭغۇت قوملۇقى، جۇڭغار ئويمانلىقىنى كېسىپ ئۆتىدۇ، ئاساسەن تۈز لىنىيە بويىچە ماڭىدۇ، ئۈرۈمچىدىن ئالتاي شەھىرىگە بېرىش ئۈچۈن ئەمدى ئايلىنىپ ماڭمىسىمۇ بولىدۇ، يول G217 لىنىيەسىدە ماڭغانغا قارىغاندا 258 كىلومېتىر، G216 لىنىيەسىدە ماڭغانغا قارىغاندا 193 كىلومېتىر قىسقىراپ، ئۈرۈمچى شەھىرى بىلەن ئالتاي ۋىلايىتىنى تۇتاشتۇرىدىغان قولاي، تېز يۇقىرى سۈرئەتلىك يول بولۇپ قالدۇ.

«تۇر پۈتكەندىن كېيىن، ئاپتوموبىل ھەيدەپ ئۈرۈمچىدىن ئالتاي شەھىرىگە بېرىشقا ئەڭ تېز بولغاندا تۆت سائەت ئەتراپىدا ۋاقىت كېتىدۇ، بۇنىڭدا ئىلگىرىكىدىن ئۇچ ـ تۆت سائەت ۋاقىت تېجىلىدۇ» دېدى لو شياۋگاڭ.

ئۇقۇشۇمچە، نۆۋەتتە ئاپتونوم رايونىمىزدىكى قوملۇق تاشيولى ئايرىم ـ ئايرىم ھالدا بۇگۇر ـ نىيە تاشيولى، ئاقسۇ ـ خوتەن تاشيولى ھەمدە قۇرۇلۇش قىلىنۋاتقان لوپنۇر ـ چەرچەن تاشيولى ئىكەن، لېكىن ھەممىسى يۇقىرى سۈرئەتلىك يول ئەمەس ئىكەن.

شۇ كۈنى، S20 ۋۇگۇڭتەي ـ قاراماي، G30 پارچە ساغال ـ ئۈرۈمچى بۆلىكى، G7 ۋۇتۇك داچۈەن ـ ئاراتۈرك ـ بارىكۆل ـ مورى بۆلىكى، چاقىلىق ـ نىيە تاشيول تۇرىدىمۇ بىرلا ۋاقىتتا ئىش ئەسلىگە كەلتۈرۈلۈپ قۇرۇلۇش باشلاندى.

(بېشى 1 ـ بەتتە)

ئۆيدىكىلەر ئەھۋالىمنى كۆرۈپ ناھايىتى ئەنسىرەپ، ماڭا كەسپىي ماھارەت تەلىم ـ تەربىيە مەركىزىگە بېرىپ ئوقۇش توغرىسىدا نەسىھەت قىلدى. ئەمەلىيەتتە، ئەينى چاغدا كەنتتە كەسپىي ماھارەت تەلىم ـ تەربىيە مەركىزىدە تەلىم ـ تەربىيەگە قاتناشقان بىرنەچچە تەربىيەلەنگۈچى تەربىيەنى تاماملاپ ئۆيىگە قايتىپ كەلگەندە، ئۇلار ئىلگىرى ماڭا ئوخشاش دىنىي ئەسەبىيلىك ئىددىيەسى بىلەن يۇقۇملانغاندى، تەربىيەنى تاماملىغاندىن كېيىن ئۇلاردا ئۆزگىرىش ناھايىتى چوڭ بولۇپ، روھلۇق بولۇپ كېتىپتۇ، ئىلگىرى دۆلەت ئورتاق تىلىدا سۆزلەشنى بىلمەيتتى، ھازىر ھەممىسى سۆزلىيەلەيدىغان بوپتۇ. يۇرتداشلارنىڭ ھەممىسى ئۆگەنىشكە قاتنىشىش ناھايىتى ياخشى ئىش ئىكەن دەپ قاردى. شۇنىڭ بىلەن، مەن تىزىملىتىپ كەسپىي ماھارەت تەلىم ـ تەربىيە مەركىزىدە ئۆگىنىشكە قاتناشتىم.

تەربىيەنى تاماملىغان تەربىيەلەنگۈچىلەر ئېيتقاندەك تەلىم ـ تەربىيە مەركىزىنىڭ شارائىتىنىڭ ناھايىتى ياخشى ئىكەنلىكىنى، يا ـ تاقلىرىنىڭ ھەم ئازادە، ھەم يورۇق ئىكەنلىكىنى، تاماقلىرىنىڭ ناھايىتى مەززىلىك ئىكەنلىكىنى بايقىدىم. ئوقۇتقۇچىلار بىزنىڭ ئۆگىنىش، تۇرمۇش ۋە تەن سالامەتلىك ئەھۋالىمىزغا ناھايىتى كۆڭۈل بۆلەتتى. بىز دۆلەت ئورتاق تىل ـ يېزىقى، قانۇن ـ نىزام ۋە كەسپىي ماھارەتنى ئۆگىنەلەيدىكەنمىز. ئۆگىنىش ئارقىلىق، مەن نېمىنىڭ قانۇنلۇق، نېمىنىڭ قانۇنسىز ئىكەنلىكىنى بىلدىم.

كەسپىي ماھارەت تەلىم ـ تەربىيە مەركىزىدە، كۆپچىلىك ھەر كۈنى خۇشاللىق بىلەن ئۆگىنىش ۋە تۇرلۇك مەدەنىيەت ـ تەنتەربىيە پائالىيەتلىرىگە قاتنىشىدۇ. ھەر كۈنى سەھەردە ئورنۇمدىن تۇرغاندىن كېيىن، يۈگۈرۈش قاتارلىق ئەتىگەنلىك چېنىقىش پائالىيەتلىرىگە قاتنىشىمەن، ناشتىدىن كېيىن دەرس باشلىنىدۇ. چۇشلۇك تاماقتىن كېيىن، ياتاققا قايتىپ ئۇخلايمەن، چۈشتىن كېيىن داۋاملىق ئۆگىنىمەن. ھەر كۈنى دەرس ئاخىرلاشقاندىن كېيىن، تەربىيەلەنگۈچىلەر ئۆزى قىزىقىدىغان ئىشلارنى قىلىدۇ، مەسلەن، ۋاسكېتبول، تىكتاك توپ، پەي توپ ۋە بىلىيارت ئوينايدۇ، بەزى تەربىيەلەنگۈچىلەر خەلقئارا شاھمات، قورشاۋ شاھمات ئويناشنى ياخشى كۆرىدۇ، يەنە بەزىلىرى ناخشا ئېيتىدۇ، ئۇسسۇل ئوينايدۇ، رەسىم سىزىدۇ، تۇرمۇشىمىز ناھايىتى رىتملىق. مەن تىكتاك توپ ئويناشنى ياخشى كۆرەمەن، يەنە دائىم ئوغۇل ساۋاقداشلىرىم بىلەن بىللە ئوينايمەن. كۆپچىلىك ئۇ يەردىكى ھەربىر كۈننى ناھايىتى قەدىرلىدۇق.

بىرنەچچە يىل ئىلگىرى، دىنىي ئەسەبىيلىك ئىددىيەسىنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىغاچقا، كەنتتىكى تويلاردا ناخشا ئېيتىپ، ئۇسسۇل ئويناشقا بولمايتتى، ئۆلۈم ـ يېتىم ـ لاردا يىغلاشقا بولمايتتى. ھازىر ئويلاپ باقسام ئۇ ئىشلارغا ھەققەتەن كىشىنىڭ ئەقلى يەتمەيدۇ، مەن كەسپىي ماھارەت تەلىم ـ تەربىيە مەركىزىدە دائىم مۇشۇ مەسىلىلەر ئۈستىدە ئويلىنىپ، بارا ـ بارا ئۆزۈمنىڭ جاۋابىنى تاپتىم. بىز كۈنلىرىمىزنى ياخشى ئۆتكۈزۈشىمىز، دىنىي ئەسەبىي ئۇنسۇرلارنىڭ قايمۇقتۇرۇشىغا ئۇچرىماسلىقىمىز، بولۇپمۇ دىنىي ئەسەبىيلىك ئىددىيەسىنىڭ ئېغىر بويۇنتۇرۇقىنى ئارتىۋالماسلىقىمىز كېرەك ئىكەن.

كۈندىلىك ئۆگىنىشتىن سىرت، كەسپىي ماھارەت تەلىم ـ تەربىيە مەركىزى يەنە بىز ئۈچۈن تۇرلۇك ماھارەت تەسىس قىلىپ بەردى. مەن ئەسلىدە گۈزەللىكنى سۆيەتتىم، ھۆسن گۈزەللەشتۈرۈش، چاچ گۈزەللەشتۈرۈش كەسپىنى تاللاپ، ناھايىتى ئەستايىدىل ئۆگەندىم ھەم تېز ئۆگەندىم، بۇنىڭ كېيىنكى تۇرمۇشۇمغا بولغان ياردىمى ناھايىتى چوڭ بولدى.

تەربىيەنى تاماملىغاندىن كېيىن، ئۆگەنگەن ماھارىتىمگە تايىنىپ بىر ھۆسن گۈزەللەشتۈرۈش، چاچ گۈزەللەشتۈرۈش دۇكىنى ئېچىشقا تەييارلىق قىلدىم، لېكىن ئىگىلىك تىكلەش تەجرىبەم يوق، ئىقتىسادىي شارائىتىممۇ ياخشى ئەمەس ئىدى، شۇڭا يېزىدىكى كادىرلارنى ئىزدەپ مەسلىھەتلەشتىم. كادىرلار ئويۇمنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ناھايىتى خۇشال بولۇپ، قىزغىنلىق بىلەن ماڭا ئەقل كۆرسەتتى. ناھايىتى تېزلا ھۆكۈمەتنىڭ ياردىمىدە مۇۋاپىق دۇكان تاپتىم، ئايالىلار بىرلەشمىسى يەنە ماڭا ئايالىلار ئىگىلىك تىكلەش، ئىشقا ئورۇنلىشىش ياردەم پۇل مەبلىغى ئىلتىماس قىلىپ بەردى. تىجارەت باشلىغان كۈنى مۇزىكا ئەترىتى تەكلىپ قىلدىم، ناغرا ـ سۇنايلار، داقا ـ دۇمباقلار چېلىندى، تەسىرى ناھايىتى چوڭ بولدى، ئەتراپتىكى كىشىلەر ماڭا ھەۋەس قىلىش ۋە قايىل بولۇش نەزەرىدە قاردى.

مېنىڭ ھۆسن گۈزەللەشتۈرۈش، چاچ گۈزەللەشتۈرۈش دۇكىنىمنىڭ ئىسمى «مېيلى»، قەدەم تەشرىپ قىلغان خېرىدارلارنىڭ ھەممىسى گۈزەللىشىدۇ، خۇش بولىدۇ دېگەن مەنىدە. ھازىر كۆپچىلىكنىڭ كۆز قارىشى ئۆزگەردى، خانىم ـ قىزلار ئۆيىدىن چىقىپ، ئۆز كۈچىگە تايىنىپ تۇرمۇش كەچۈرىدىغان بولدى، پۇل تاپقاندىن كېيىن دۇكانغا كېلىپ چاچ گۈزەللەشتۈرىدىغانلار ناھايىتى كۆپەيدى. ئاچا ـ سىڭىللار دۇكىنىمدىن چىققاندا ھەممىسى ھۇنىرىڭىز ياخشى ئىكەن دەپ ماختايدۇ. ھازىر دۇكاندا چاچ گۈزەللەشتۈرۈشتىن سىرت، يەنە ھۆسن گۈزەللەشتۈرۈش، تىرناق گۈزەللەشتۈرۈش، كەچلىك مۇراسىم كىيىمى ۋە توي كۆڭلىكى ئىجارىگە بېرىش قاتارلىق تۈرلەرنى كۆپەيتتىم.

مېنىڭ ئىككى قىزىم بار، چوڭى بەش ياش، كىچىكى تۆت ياش، ئۇلار ئىككىسى كەنت يەسىلىسىدە ئوقۇيدۇ، بىر كۈندە ئۇچ ۋاخ تاماقنىڭ ھەممىسنى يەسلىدە يەيدۇ. ئوقۇتقۇچىلار ئۇلارنىڭ ھالىدىن ناھايىتى ياخشى خەۋەر ئالىدۇ. ئائىلىدىكى ياشانغانلارنىڭ تۆۋەن كاپالەت يارىدەم تولۇقلىمىسى بار، يەنە ھەمكارلىشىپ داۋالىنىش سۇغۇرتىسى بار. ئۆيدىكىلەر دائىم: دۆلەتنىڭ سىياسىتى بەك ياخشى، بىز جەزمەن ياخشى كۈنلەرنى قەدىرلىشىمىز كېرەك، دەيدۇ.

مەن ھازىر بىر ئايدا 6000 يۈەن تاپالايمەن، يەنە ئىككى شاگىرت قوبۇل قىلدىم. بۇنىڭدىن كېيىن دۇكاننى چوڭايتىپ، يەنە بىرقانچە ئادەم قوبۇل قىلمەن.

مېنىڭ ئاخىردا دەيدىغنىم، بەختلىك تۇرمۇشنى ئىككى قولىمىز ۋە تىرىشچانلىقىمىزغا تايىنىپ يارىتىشىمىز كېرەك، قانداقلا دېگەن بىلەن «ئاسماندىن گۆشنان چۈشمەيدۇ»!

(مۇخبىرىمىز جېڭ جو رەتلىگەن)

مىللەتنىڭ گۈللىنىشى ئۈچۈن ـ قەھرىمانلار، قۇربانلار شەجەرىسى

جاۋ باۋتۇك: نامى ئۆچمەس «ھاۋا جېڭى كوزىرى»

جاۋ باۋتۇك ئىنىڭ سۈرىتى (ماتېريال سۈرەت).

□ شىنخۇا ئاگېنتلىقى تارقاتقان

شىنخۇا ئاگېنتلىقى، نەنجىڭ تېلېگرامىسى (جاڭ يۈچىڭ، ۋۇ لىخۇا) «بىز قەھرىمان ئوتتۇرا ئەترەت، ئىنتىپاقلىشىپ جاسارەت بىلەن جەڭ قىلمىز، ئۆتكۈر شەمشەر ئاتاكىغا ئۆتۈپ كەندە، ھېچكىم بىزدىن ئۈستۈنلۈك تالشالمايدۇ...» بۇ «ھاۋا جېڭى كوزىرى» جاۋ باۋتۇك تۇرۇشلۇق ئورۇن جەڭگە ئاتلانغاندا بېرىدىغان جاراڭلىق قەسەم. ھەر قېتىم جەڭگە ئاتلىنىشتىن بۇرۇن، ئۇلار جەزمەن جەڭ بايرىقىغا يۈزلىنىپ: ئەجدادلارنىڭ ئىزىنى بېسىپ، جەڭدە غەلبە قىلىش ماھارىتىنى قاتتىق مەشق قىلىمىز دەپ قەسەم بېرىدۇ.

جاۋ باۋتۇك، 1928 ـ يىلى لياۋنىڭ ئۇلىكسىنىڭ فۇشۇن شەھىرىدە تۇغۇلغان، 1945 ـ يىلى 8 ـ ئايدا ئارمىيەگە قاتناشقان، لياۋنىڭ ـ شىنياڭ جېڭى ۋە فۇشۇننى، ۋۇخەندىكى ئۇچ بازارنى ئازاد قىلىش قاتارلىق جەڭ، كۈرەشلەرگە قاتناشقان. 1949 ـ يىلى 4 ـ ئاۋىياتسىيە مەكتىپىگە كىرىپ ئوقۇغان، يېڭى جۇڭگونىڭ تۇنجى تۇركۈمدىكى ئۇچقۇچىسى. ئامېرىكا جاھانگىرلىكىگە قارشى تۇرۇپ چاۋشىيەنگە ياردەم بېرىش ئۇرۇشى پارتلىغاندىن كېيىن، ئاران 50 نەچچە سائەت ئۇچۇپ باققان جاۋ باۋتۇك باتۇر، قەيسەرلىك بىلەن، تۇنجى جەڭدە غەلبە قىلغان.

1951 ـ يىلى 11 ـ ئاينىڭ 4 ـ كۈنى، 100دىن ئارتۇق دۈشمەن ئايروپىلانى چېگىچوۋنجياڭ قاتارلىق جايلارغا ھۇجۇم قىلغان.

«دىققەت، ئالدىمىزدا دۈشمەن ئايروپىلانى بار!» جاۋ باۋتۇك تىكشىغۇچتىن چوڭ ئەترەت باشلىقى موۋ دۈنكاڭنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ، تەخمىنەن ئالتە كىلومېتىر يىراقلىقتا ئون نەچچە دۈشمەن ئايروپىلانى بارلىقىنلا كۆرگەن. كۆپچىلىك قوشۇمچە ماي باكىنى تاشلۇۋېتىپ، سۈرئىتىنى تېزلىتىپ يۇقىرى ئۇرلەپ، جەڭ قىلىش سىپى بويىچە دۈشمەن ئايروپىلانلىرىغا ھۇجۇم قىلغان.

دۈشمەن ئايروپىلانلىرى پىدائىي قىسىم ئايروپىلانلىرىنىڭ زەربىسىگە ئۇچراپ تەمتىرەپ قېلىپ، تەرەپ ـ تەرەپكە قاچقان. جاۋ باۋتۇك بەك شىددەتلىك ئېتىلغانلىقىتىن، بىراقلا 20 نەچچە دۈشمەن ئايروپىلانىنىڭ ئارىسىغا كىرىپ قالغان. بىرقانچە دۈشمەن ئايروپىلانى دەرھال قورشاپ كېلىپ، ئايروپىلان بېشىنى ئۇنىڭ ئايروپىلانىغا توغرىلىغان. جاۋ باۋتۇك قىلچە ئىككىلەنمەي، باشقۇرۇش دەستىسىنى شىددەت بىلەن تارتىپ يانتۇ يۇقىرى تەرەپكە ئۇچقان، ئايروپىلان گەۋدىسىنىڭ يېنىدىن ئوقلار ئۇزۇلمەي ۋىزىلداپ ئۇچۇپ ئۆتكەن. ئۇ كەينىگە بۇرۇلۇپ، تۆت دۈشمەن ئايروپىلانىنىڭ سولغا بۇرۇلۇۋاتقانلىقىنى، بىر بوشلۇق ئېچىلىپ قالغانلىقىنى كۆرگەن، ئۇ ئايروپىلاننى ھەيدەپ ئېتىلىپ بېرىپ، بىر دۈشمەن ئايروپىلانىنىڭ ئىزىغا چۈشۈپ قوغلىغان ھەم كەسكىنلىك بىلەن توپقا تۇتقان، دۈشمەن ئايروپىلانى دەريا قولتۇقىدىكى پاتقاقلىققا بېشىچلاپ كىرىپ كەتكەن. كېيىنكى ھاۋا جېڭىدە، جاۋ باۋتۇك يەنە بىر دۈشمەن ئايروپىلاننى ئېتىپ چۈشۈرۈپ، تۇنجى ھاۋا جېڭىدە پەخىرلەنگۈدەك جەڭ نەتىجىسنى قولغا كەلتۈرگەن.

شۇ يىلى 12 ـ ئاينىڭ 2 ـ كۈنى، پىدائىي قىسىم ھاۋا ئارمىيەسى چوڭ ھاۋا جېڭىنى كۈتۈۋالغان. پىدائىي قىسىم ھاۋا ئارمىيەسى 3 ـ شىسى تۇنجى قېتىم پۈتۈن شى بويىچە جەڭگە ئاتلىنىپ، دوست ئارمىيەنىڭ تۆت ئۇچقۇچىلار تۈەننىنىڭ ئەسكىرىي كۈچىگە ماسلىشىپ، ھاۋاغا كۆتۈرۈلۈپ دۈشمەنگە قارشى ئاتالاغان، شۇنچۇەنجياڭ دەرياسى، چېگچۇەنجياڭ دەرياسى ئېغىزى ھاۋا بوشلۇقىغا كەلگەندە، ئامېرىكا ئارمىيەسىنىڭ F−86 «يان پېچاق» بەلگىلىك 20 سوقۇش ئايروپىلانى بىلەن دوقۇرۇشۇپ قالغان، ئىككى تەرەپ ھاۋا بوشلۇقىدا كەسكىن جەڭ قىلغان. جاۋ باۋتۇك قىلچە قورقماي، يۇقىرى ـ تۆۋەن بۆسۈپ، دۈشمەننىڭ F−86 بەلگىلىك ئايروپىلانىدىن ئىككىنى ئېتىپ چۈشۈرۈپ، ھاۋا ئارمىيەسى 3 ـ شىسىدىكى «يان پېچاق» بەلگىلىك سوقۇش ئايروپىلاننى ئېتىپ چۈشۈرگەن تۇنجى كىشى بولۇپ قالغان.

جاۋ باۋتۇك ئامېرىكا جاھانگىرلىكىگە قارشى تۇرۇپ چاۋشىيەنگە ياردەم بېرىش ھاۋا جېڭىدە ئامېرىكىنىڭ جەمئىي يەتتە ئايروپىلاننى ئېتىپ چۈشۈرۈپ، ئىككى ئايروپىلاننى زەخىملەندۈرۈپ، پىدائىي قىسىم ئۇچقۇچىلىرىنىڭ شەخسىي جەڭ نەتىجىسى بويىچە ئەڭ يۇقىرى رېكورتنى ياراتقان، 1 ـ دەرىجىلىك كۈرەش قەھرىمانى دېگەن شەرەپلىك نام بېرىلگەن، ئىككى قېتىم ئالاھىدە دەرىجىلىك خىزمەت كۆرسەتكەن، جۇڭگو ھاۋا ئارمىيەسى تارىخىدىكى «ھاۋا جېڭى كوزىرى»غا ئايلانغان. ئۇ ھەيدىگەن 15 ـ MG بەلگىلىك سوقۇش ئايروپىلانى ھازىرغىچە جۇڭگو ئاۋىياتسىيە مۇزېيىغا تىزىپ قويۇلغان بولۇپ، ئايروپىلان گەۋدىسىدىكى توققۇز قىزىل يۇلتۇز ئالاھىدە چاقناپ تۇرىدۇ.

قەھرىمانلىنىڭ قىسمى قەھرىمانلىنىڭ گەنغا ۋارىسلىق قىلىپ كەلمەكتە. قەھرىمان قەسىمنىڭ ئىز باسارى بولۇش سۈپىتى بىلەن، شەرقىي قىسىم ئۇرۇش رايونى ھاۋا ئارمىيەسى ئاۋىياتسىيە قىسمى مەلۇم لۇيى ئەمەلىي جەڭ مەشقى قىلىشتا چىڭ تۇرۇپ، شىمالدا قۇملۇققا كىرىپ، جەنۇبتا ئارال ـ خادا تاشلارغىچە ئۇچۇپ، شەرقتە يىراق دېڭىزغا يۇرۇش قىلىپ، غەربتە ئېگىزلىككە چىقىپ، «ھاۋادا نەيزىۋازلىق قىلىش» روھىنى ئەۋج ئالدۇرۇپ، تۇرلۇك مانېۋىر ۋەزىپىسىنى مۇۋەپپەقىيەتلىك ئورۇنلىدى، يۇقىرى دەرىجىلىك ماھارەت مۇسابىقىسىدە كۆپلىگەن بىرىنچىلىكلەرگە ئېرىشتى.